

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	9
SİMGİ VE KISALTMALAR DİZİNİ	11
ŞEKİLLER DİZİNİ	10
TABLOLAR DİZİNİ	10
GİRİŞ	13

BİRİNCİ BÖLÜM SOSYAL POLİTİKALARA İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

I. SOSYAL POLİTİKA KAVRAMI VE TANIMI	17
II. SOSYAL POLİTİKANIN AMAÇLARI	19
III. TÜRKİYE'DE SOSYAL POLİTİKALAR	20
IV. ÇOCUKLARA YÖNELİK SOSYAL HİZMET POLİTİKALARI	24

İKİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE'DE KORUYUCU AİLE SİSTEMİ

I. KORUYUCU AİLE UYGULAMASININ ÇEŞİTLİ MEVZUATDAKİ YERİ	44
II. TÜRKİYE'DE KORUYUCU AİLE MODELLERİ	48
III. TÜRKİYE'DE KORUYUCU AİLE OLMA ŞARTLARI	52
IV. DÜNYA'DA KORUYUCU AİLE MODELİ UYGULAMALARI	57
V. TÜRKİYE'DEKİ KORUYUCU AİLE SİSTEMİ VE ÜLKЕ ÖRNEKLERİİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MATERİYAL VE YÖNTEM

I. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	73
II. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	73
III. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	74

IV. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	74
V. ARAŞTIRMANIN EVRENİ.....	76

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

I. KURUMSAL ZORLUKLAR – UZMAN TUTUMLARI.....	77
II. SÜREÇ HAKKINDAKİ BİLGİSİZLİK	78
III. SOSYAL VE AİLEVİ DESTEK	79
IV. DEVLET VE ÖZEL OKULLARININ TUTUMLARI, ÖTEKİLEŞTİRME	80
A. Devlet Okulları	81
B. Özel Okullar	81
V. BİYOLOJİK AİLEYE YÖNELİK SÜREÇLER.....	82
V. TARTIŞMA VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	82
SONUÇ.....	89
KAYNAKLAR.....	95

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2. 1: Türkiye'de En Çok Koruyucu Ailenin Bulunduğu 5 İl.....	43
Şekil 2. 2: Türkiye'de Koruyucu Aile ve Bakımı Sağlanan Çocuk Sayısı	43
Şekil 2. 3: 2019 Yılında Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Uygulanan Bakım Türleri	44

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2. 1: Türkiye'de Koruyucu Aile İstatistiği	40
---	----

SİMGİ VE KISALTMALAR DİZİNİ

AÇSHB	: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇHGM	: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
IMF	: Uluslararası Para Fonu
KAY	: Koruyucu Aile Yönetmeliği
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
SED	: Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SRAP	: Sosyal Riski Azaltma Projesi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
SYDTF	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WBG	: Dünya Bankası
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Devlet tarafından koruma karar çıkarılan ve bakım amacıyla öz ailesinden alınmış olan bir çocuğun gönüllü bir şekilde veya devletin belirlediği çocuğun zorunlu masraflarını bir ücret karşılığında bakım ve korumasını üstlenmiş aileye koruyucu aile denir (Karatay, 2017: 390). Koruyucu ailelik kurumu esas itibarı ile büyük oranda gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Koruyucu aile modeli Dünya'da ve Türkiye'de giderek artan bir önem arz etmektedir. Öncelikle aile birincil sosyalizasyon kurumudur ve çocukların topluma entegrasyonun sağlanmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Zira çocukların bir aile ortamı içinde büyümesi onların toplumun için geçerli olan norm ve değerleri edinmelerine katkı sağlamaktadır. Yaşanan küresel vb. sorunlar en çok çocukların etkilemiş ve aile bütünlüklerinin bozulması nedeniyle çocuklar ortada kalmıştır. Dolayısıyla koruyucu aile politikası kaçınılmaz olarak bireysel ve toplumsal bir gerekliliktir. Söz konusu bakış açısı yapısal işlevci aile tanımına uygun düşmektedir. Yapısal işlevselcilik, toplumu birbiri ile ilişkili olan sistemin bir parçası olarak görür (Polama, 1993). Esasında toplum bir sistem olarak düşünülürse aile söz konusu sistemin en önemli parçasıdır. Aile toplumun bütünlüğünü ve geleceğini sağlayan önemli bir kurumdur. Dolayısıyla dezavantajlı gruplar arasında yer alan korunmaya muhtaç çocukların gözetim sürecinde aile büyük önemde haizdir.

Biyolojik ailelerin görevlerini ikame edecek koruyucu aile kurumu üzerinde çalışılması ve bu kurumun geliştirilmesi gerekmektedir. Söz konusu gelişmenin sağlanması için öncelikle süreç içerisinde meydana gelen sorunların ve olası sorunların tespit edilerek çözüm önerisi sunulması büyük önem arz etmektedir.

Koruyucu aileler, korunma ihtiyacı olan çocukların sosyal hizmetler kurumlarından geldiği ilk haftalarda bazı uyum problemleri yaşamaktadır. Koruyucu aile olmayı hedefleyenlerin toleranslı davranışları ve mevcut sorunların giderilmesine yönelik davranışlar ser-

gilememeleri onların koruyucu aile sistemine, hazır olmadıklarını göstermektedir. Ayrıca Çocukların geldikleri yeni ortamda uyumsuz davranışlar sergilemesi ve ailelerin bu durum karşısında ne yapacaklarını bilememeleri sorunun iyice büyümesine neden olmaktadır.

Bu olumsuzluklar nedeniyle çocuk yuvaya geri gönderilebilmektedir. Söz konusu durum yuvaya gönderilen çocuğun örselenmesine ve ikinci bir aile şoku/şokları yaşammasına neden olmaktadır (Yazıcı, 2014). Genel itibarı koruyucu ailelik kurumu gerçek manada gönüllülük üzerine bina edilmemesi halinde başarıya ulaşması olasılığı çok düşüktür. Ki toplumsal fayda sağlayacak koruyucu aile yönteminin başarısızlığı çeşitli olumsuzluklara veya toplumsal maliyetlere neden olabilecek potansiyele sahiptir. Söz konusu maliyetlerden en önemlisı başarısızlığın edilgen tarafında yer alan çocuğun psikolojik olarak büyük oranda olumsuz etkilenmesidir. Başarısız bir şekilde ortaya çıkan pratiğin olumsuz çıktılarını bertaraf etmek büyük güçlükler ihtiva etmektedir. Süreç içerisinde aktif veya pasif durumda olan kişi veya kurumların bu bilinçle hareket etmesi sorunları önleyici nitelikte olabilir. Bu karşılaşılmalı analiz çalışmasında, aileler ile derinlemesine mülakat yapılmıştır. Kurum ve ailelerle arasında köprü olmaya çalışan koruyucu aile derneklerinin süreçte önemli bir yere sahip olduğu gözlenmiştir. Yapılan çalışma uygulamalı bir araştırmadır. Bu nedenle çalışmanın odak noktası katılımcıların, koruyucu aile politikasının uygulanması sürecindeki deneyimlerini ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu nedenle kuramsal literatüre sadece bulgularla ilintili olan durumla referans verilmiştir. Deneyimler ortaya çıkarılırken bundan sonraki süreçte çözüm üretilecek aşamaların sosyal politika uygulamalarında özellikle koruyucu aileye yönelik hizmetlerde daha somut adımların atılması yönünde bir paylaşım olması beklenmektedir. Koruyucu aile sisteminin uluslararası literatürdeki yeri farklı yöntemler izlenerek aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Uygulamalar ülkelere göre değişiklikler göstermektedir. Çalışmanın didaktik olarak, nitel bir araştırma yöntemi ve nitel veri analizi tekniği olarak temellendirilmiş kuram yaklaşımının sosyal politika analizi yönteminde nasıl uygulanabileceği gösterilecektir. Toplumun iç dinamiklerin sorumlara bakış açısının irdelenmesi bu saha çalışmasında daha da iyi gözlenmiştir. Zira inisiatif konusunda bilimsel yöntemlerin yanında uygulanan politikaların sür-

dürülebilir olması oldukça önem arz etmektedir. Politika uygulayıcıları, aileler ve sivil toplum kuruluşlarının bilgi ve tecrübe aktarımları sürecin daha efektif bir çepere bürünmesi ile daha faydalı olabilmektedir.

Koruyucu aile sistemi politikasından doğrudan ve dolaylı olarak etkilen kişi veya kurumlar; koruma altına alınan çocuk, biyolojik aile ve koruyucu ailedir. Söz konusu politikadan etkilenen kişi ve kurumlar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerin değerlendirilmesi politikanın geliştirilmesi noktasında büyük önem arz etmektedir. Bu çalışma ile koruyucu aile politikasının etkileri geriye dönük olarak incelenerek bu politikanın geliştirilmesi için öneriler geliştirilecektir. Başka bir deyişle, bu çalışmada Türkiye'de koruyucu aile politikasının etki analizi yapılacaktır.

